

Лексична спадщина – визначник ідентичності Люблінщини

Монографія «Лексична спадщина – визначник ідентичності Люблінщини» є останньою ланкою проекту «Регіональна мовна спадщина Люблінщини етнічного характеру: Словник говірок Люблінщини (том VI-XII) з лексикологічною, картографічною, іконографічною та звуковою документацією» (реалізованого на підставі договору № 0125/NPRH7/H11/86/2018 укладеного з Міністерством науки та вищої школи), включеного до модуля «Національна спадщина» – пріоритетного наукового напрямку «Культурно-мовна та історична спадщина етнічного та регіонального характеру». Метою проекту є збереження та консолідація зникаючої мовної та культурної спадщини Люблінщини як важливої частини національної спадщини та розвиток унікального регіонального та етнічного джерельного ресурсу, важливого не лише для Люблінщини, а й для польської культурної спадщини, служачи їх охороні, поширенню та включенню до живих традицій національної культури. Це завдання було виконано у дванадцяти тематичних томах, присвячених послідовним сферам матеріальної та духовної культури Люблінщини.

Монографія «Лексична спадщина – визначник ідентичності Люблінщини» з п'ятьма розділами та детальною лексикографічною та іконографічною специфікацією методологічно поєднує діалектологічний та етнолінгвістичний образ Люблінщини, вписаний у минуле, зафіксований у слові та його культурних носіях. Міркування, викладені в монографії, зосереджені на діалектній лексиці Люблінщини, включеній у багаторічні загальнодержавні, регіональні та локальні діалектологічні дослідження, а також на різних аспектах лексичних досліджень. Діалектні слова, зібрані в дванадцяти томах «Словника люблінських говірок», акумулюють народну спадщину, підкреслюють її спадкоємність і освячене традицією багатство лексики, що є наслідком мовної чутливості сільського населення, його життєвої мудрості та вміння спостерігати за навколишнім світом, а також пов'язана з цим необхідність дати назву навіть найменшому елементу чи фрагменту сільського простору.

У наступних розділах під назвою: I. «Словник говірок Люблінщини як джерело знань про регіон», II. «Способи презентації словникового запасу в діалектній лексиці», III. «Лексичне багатство регіону, вміщене в «Словник говірок Люблінщини», IV.

«Діалектне мовлення як лінгвокультурне повідомлення», V. «Спадщина, прихована в словах та їх культурних експонентах», методично та бібліографічно підкріплені, викладені міркування на основі записів у галузі матеріальної та духовної культури села.

«Словник говорів Люблінщини» вписується в регіональний простір Східної Польщі з багатством імен та їхніх значень, а також створеним на цій основі ономасіологічним і семантичним образом, який опинився між Підкарпаттям і Підляшшям, а також між східними слов'янами та Малопольщею і Мазовією. Предметом розгляду є лексична спадщина Люблінщини, розглянута в дванадцяти томах діалектного лексикону, доповнена теоретичними міркуваннями з лінгвістичним аналізом назв і референтів, що входять до 23360 словникових статей. Більшість із них чітко вказують на багатомовність Люблінського регіону, включно з його входженням до простору східної Польщі, та багатокультурність, зумовлену культурою, звичаями та історією. Різноманітність говірок Люблінщини представлено на прикладі лексичного багатства, обумовленого географічно та семантично, вписаного у зв'язок назва: референт, що вказує на близький зв'язок, а також на мінливість обох елементів у часі та просторі.

«Словник говорів Люблінщини» має тематичну структуру і кожен том становить цілісну систему, засновану на однакових методологічних принципах, з використанням техніки атласу та іконографії, зі спільною моделлю словникової статті та способом використання діалектних виразів жителів сіл Люблінщини. Кожен том містить в алфавітному порядку записи, взяті зі свідчень найстаріших жителів понад 600 сіл та понад 2500 інформаторів. Заголовок статті великий і складається з семи елементів:

1. Список гасел та їх значення, реалізовані у формі речового означення.
2. Ілюстрація.
3. Контексти входження слова.
4. Джерела.
5. Географія слова з мовною картою.
6. Виняткові флексійні явища, а також найпоширеніші фонетичні варіації, розташовані в сегменті: вимова.
7. Посилання на синоніми (побічні назви в одному селі) та гетероніми (назви на ширшій території).

Культурний вимір діалектної лексики, вписаної в тотожність місця й часу, укладеного в слові, пам'яті й уяві селян, повною мірою відбивається як у лексичному багатстві краю, так і в оцінці, мовному усвідомленні жителів села, відношення назви до

референта, а також окреслення регіональних і функціональних меж слова та його місця в лексичних ресурсах користувачів мови.

Монографія «Лексична спадщина – визначник ідентичності Люблінщини» складається з п'яти розділів, присвячених слову та його культурній цінності, вписаній у лексичну спадщину Люблінщини. Розділ I знайомить із специфікою лексичних досліджень і тематичним обсягом наступних томів «Словника говорів Люблінщини». Розділ II обговорює способи представлення лексики з характеристиками словникової статті, що складається із семи сегментів, поєднуючи текст і зображення як спільні та доповнювальні образи сільського простору. Також вказувалися кваліфікатори як детермінанти часу і простору, а також спосіб тлумачення світу в діалектному словнику. Розділ III у першій частині присвячено лексичному багатству регіону з певним місцем назви й референта в лінгвокультурному просторі та взаємозв'язкам діалектної. У другій частині розділу ми зосереджуємося на показі механізмів найменування та фольклорного образу світу, укладеного в діалектних назвах, які семантично, ономазіологічно, географічно, культурно та звичаєво диференційовані, відображаючи важливу роль діалектної лексики регіону з функцією ідентичності, ідентифікації та організації мовного простору.

Наступні два розділи (IV: «Діалектне мовлення як лінгвістичний та культурний переказ», V: «Спадщина, прихована в словах, та її культурні експоненти») зосереджені на діалектному тексті як передачі культурного змісту (Розділ IV) і спадщині, прихованій у словах (Розділ V). Предметом обговорення є діалектна лексика як цінність, вписана в морально-культурний аспект і народна мовна свідомість мешканців села, а також минуле, укладене в діалектних виразах, самотність Люблінщини. Висловлювання ілюструють включення слова та референта в моральну структуру польського села з тісно пов'язаними видами діяльності: 1) аграрною, 2) розважальною, 3) релігійною, 4) символічною, 5) віросповідальною, 6) забобонною. Вони є записом пам'яті та своєрідним інтерпретатором відносин між минулим і сьогоденням, реалізованим шляхом поєднання назви та позначення та включення обох елементів у регіональний простір. Діалектний текст сприймається як свідчення функціонування спільноти, а також як комунікаційний феномен, занурений у час, зі злиттям традицій і сучасності.

Специфічним інтерпретатором зв'язків між минулим і сьогоденням є форма передачі пам'яті як стимулятора часу і простору зі звичаєвою, культурною та символічною цінністю старих слів, їхніх значень і способу сприйняття назв і

референтів, що відображають народну мудрість, яка передається з покоління в покоління. Традиційні цінності, вилучені з висловлювань – це, передусім, минуле, усвідомлене на часовій шкалі й оцінене з точки зору сьогодення, а часто й суб'єктивних почуттів селян. Він визначає інші цінності, зокрема релігійність і працю, які безпосередньо пов'язані зі: скромністю, чесністю, гостинністю, вмінням поводитися в конкретних місцях і ситуаціях, повагою до людей похилого віку, міжособистісними контактами та соціальною солідарністю. Праця та її продукти сприймаються в аспекті зв'язку з релігією та культивованими в сільському середовищі мовними та позамовними формами поведінки ритуального, звичаєвого та звичаєвого характеру. Тісно пов'язаний із землею та природою, він є частиною божественного порядку, визначеного аграрним часом, з як циклічним характером польових робіт, так і ритмами природи, а також спільноти та соціальної солідарності селян.

Суть багатокультурності Люблінщини відображена як у семантичних механізмах, що супроводжують народну номенклатуру, так і в мовній свідомості, виявленій у висловлюваннях мешканців, і в пам'яті старих слів і образів, збережених як культурні знаки пам'яті.

Переклад Марек Олейнік